

จีนในสายตาของลี กวนยู

เมื่อปลายเดือนมกราคม ๒๕๕๖ **ไทม์ (Time)** นิตยสารรายสัปดาห์ชั้นนำของโลกได้ตีพิมพ์บทความ **“Foreseeing Red: Lee Kuan Yew on China”** ซึ่งถอดความจากคำสัมภาษณ์ครั้งล่าสุดของท่านลี กวนยู รัฐบุรุษอาวุโสและอดีตนายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งยาวนานกว่า ๓๐ ปีของสิงคโปร์ บทความดังกล่าวเต็มไปด้วยคำถามหนัก ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับจุดยืนของจีนต่ออาเซียน สหรัฐฯ และโลก และทิศทางในอนาคตของจีน รวมทั้งบุคลิกของผู้นำคนใหม่ของจีน ซึ่งมีสาระและแง่มุมที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

๑. ผู้นำจีนมุ่งมั่นที่จะนำพาจีนก้าวขึ้นแทนสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจอันดับ ๑ ของโลก ในประเด็นนี้ ท่านลี กวนยูตอบยืนยันอย่างชัดเจน โดยที่ผ่านมาผู้นำของจีนหลายสมัยได้พัฒนาจีนจากสังคมที่ยากจนขึ้นมาเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ ๒ ของโลกได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ และยังคงมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลกต่อไป จีนเจริญรอยตามสหรัฐฯ และพยายามทำทุกอย่างเพื่อประกาศให้โลกรับรู้ว่า จีนไม่ได้มีน้อยหน้าไปกว่าสหรัฐฯ อาทิ การส่งนักบินขึ้นสู่อวกาศและการยิงดาวเทียม

ด้วยขีดนำระยะไกล จีนมีรากฐานทางวัฒนธรรมกว่า ๔,๐๐๐ ปี จำนวนประชากร ๑,๓๐๐ ล้านคน อันนำไปสู่ฐานทรัพยากรมนุษย์ที่มีพรสวรรค์จำนวนมาก ขณะเดียวกันชาวจีนก็ยังตั้งความหวังและมีความมุ่งมั่นที่แรงกล้า แต่ละคนต่างต้องการเห็น “จีนที่เจริญมากขึ้น” ทั้งในด้านความก้าวหน้า ความเจริญ และระดับเทคโนโลยีที่เทียบเท่าของสหรัฐฯ ยุโรป และญี่ปุ่น คงไม่แปลกที่จะกล่าวว่า ทุกวันนี้ชาวจีนต่างคาดหวังที่จะเห็นจีนมีสถานะเทียบเท่าสหรัฐฯ ได้ในศตวรรษนี้

๒. การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของจีนเมื่อก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย อดีตผู้นำของสิงคโปร์เห็นว่า เรื่องนี้ยังลึกลงไปถึงกระบวนทัศน์ของชาวจีนแต่ครั้งโบราณกาลเลย จีนในอดีตก็เป็นเสมือน “ศูนย์กลางของโลก” ดังเช่นคำว่าประเทศจีนที่เขียนว่า “จงกั๋ว” ในภาษาแมนดาริน จีนมีอิทธิพลเหนือภูมิภาค ขณะที่ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคก็เป็นผู้ตามที่สวามิภักดิ์ การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการผลิตและการเป็นประเทศที่เข้มแข็งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศในอาเซียนเฉกเช่นเดียวกับที่สหรัฐฯ เคยทำในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หรือไม่ยังคงเป็นคำถามอยู่ และประเทศในอาเซียนก็ยังไม่แน่ใจนัก แต่จีนก็ดูจะมั่นใจมากขึ้นและได้แสดงความเต็มใจที่จะก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งดังกล่าว หลายประเทศทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางในเอเชียก็ยังดูเป็นกังวลใจในเรื่องนี้อยู่ แม้ว่าจีนจะบอกกับประเทศต่าง ๆ ว่า ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ก็ล้วนมี

สถานะเป็นประเทศที่เสมอภาคกัน แต่เมื่อเราทำอะไรที่จีนไม่ชอบ พวกเขาจะบอกว่าเราได้ทำอะไรให้คน ๑,๓๐๐ ล้านคนไม่มีความสุขเสมอ ดังนั้น เราจึงต้องตระหนักถึงสถานะของตัวเองอยู่ตลอดเวลา

๓. ยุทธศาสตร์ของจีนเมื่อประเทศก้าวขึ้นเป็นหมายเลขหนึ่งของโลก ชาวจีนมองว่า ยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดได้แก่ การสร้างอนาคตที่เข้มแข็งและก้าวหน้า และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและเพียบพร้อมด้วยทักษะฝีมือในการขายและการผลิตที่เหนือกว่าประเทศอื่น จีนประเมินว่า ประเทศต้องการอีกราว ๓๐-๔๐ ปี หรืออาจถึง ๕๐ ปีที่จะสงบสุขและมีเสถียรภาพเพื่อให้สามารถพัฒนาได้

ทัดเทียมประเทศอื่น สร้างระบบใหม่ และเปลี่ยนจากระบบที่บริหารงานจากส่วนกลาง (ที่รัฐมีบทบาทในการแทรกแซง) เป็นระบบตลาด จีนต้องพยายามหลีกเลี่ยงความล้มเหลวของเยอรมนีและญี่ปุ่น การแก่งแย่งอำนาจ อิทธิพล และทรัพยากรในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้นำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะที่ความผิดพลาดของรัสเซียอยู่ที่การจัดสรรงบประมาณไปในด้านการทหารมากเกินไป แต่ในด้านเทคโนโลยีด้านพลเรือนกลับน้อยเกินไปจนกระทั่งเกิดความล่มสลายของระบบเศรษฐกิจ ผู้นำจีนน่าจะได้เรียนรู้จากบทเรียนราคาแพงเหล่านี้ จีนรู้ดีว่าจะไม่มีทางชนะหากแข่งขันด้านการทหารกับสหรัฐฯ จึงยังจำเป็นต้องทำตัวอ่อนน้อมและยืดหยุ่นรับต่อภายนอกเสมอ ตลอดช่วง ๔๐-๕๐ ปีข้างหน้า

๔. ปัญหาอุปสรรคสำคัญของจีนในการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าว ปัญหาน่าจะมีสาเหตุหลัก ๒ ส่วนได้แก่ ขนาดของประเทศและโครงสร้าง/ธรรมชาติของปัญหา อาทิ โครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างถ้วนทั่ว สถาบันที่อ่อนแอ และระบบที่ผิดพลาด การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในอนาคตยังดูไกลจากความเป็นจริง จีนยังคงต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคที่รออยู่ข้างหน้ามากกว่าที่ผู้สังเกตการณ์ทั่วไป อุปสรรคหลักดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการของภาครัฐที่ยังคงขาดการบังคับใช้กฎหมายที่เสมอภาค นิสัยทางวัฒนธรรมที่จำกัดจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภาษาที่ยากเกินกว่าที่ชาวต่างชาติจะเรียนรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจีน และความสามารถในการดึงดูดเอาทรัพยากรมนุษย์จากประเทศอื่น ๆ มาใช้ประโยชน์

ในมุมมองของรัฐบุรุษอาวุโสของสิงคโปร์ จีนอาจสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจนมีจีดีพีใกล้เคียงกับของสหรัฐฯ ได้ แต่อาจจะยากที่จะสามารถพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ทัดเทียมชาวอเมริกัน เพราะวัฒนธรรมจีนไม่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เสรีและการแข่งขันกันทางความคิด ลองนึกถึงสาเหตุที่ว่าทำไมจำนวน

ประชากรที่มีอยู่ถึง ๔ เท่าของสหรัฐฯ หรือมีอาจจำนวนคนที่มีพรสวรรค์มากกว่าของสหรัฐฯ ราว ๔ เท่า จึงไม่สามารถสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีใด ๆ ได้เลยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

เทคโนโลยียังจะทำให้ระบบการจัดการภาครัฐของจีนล้ำสมัย ภายในปี ๒๕๗๓ ร้อยละ ๗๐-๗๕ ของจำนวนประชากรจีนโดยรวมจะอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองที่หลากหลายขนาด ชาวจีนเหล่านั้นจะมีโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ดาวเทียม และอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารมากมาย ซึ่งแน่นอนว่า จีนต้องการระบบการจัดการภาครัฐแบบใหม่ในการกำกับควบคุมกลุ่มคนจำนวนมหาศาลเหล่านี้

๕. บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียในสายตาของผู้นำจีนเมื่อจีนก้าวเป็นมหาอำนาจหมายเลขหนึ่งของโลก ผู้นำจีนตระหนักดีว่า สหรัฐฯ ได้มีบทบาทนำในการสร้างเสถียรภาพในช่วงเวลาที่ผ่านมา ๗๐ ปีที่ผ่านมาในภูมิภาคนี้ที่ช่วยให้เศรษฐกิจของหลายประเทศเติบโตอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน อาทิ ญี่ปุ่น กลุ่มสี่แห่งเอเชีย และจีน นอกจากนี้ จีนยังตระหนักดีว่าประเทศจำเป็นต้องมีช่องทางเข้าถึงตลาดและเทคโนโลยีของสหรัฐฯ ทั้งนี้ เพื่อนำความคิดดี ๆ ในการสร้างอาณาจักรใหม่กลับสู่จีน จีนจึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องเผชิญหน้าสหรัฐฯ ในช่วง ๒๐-๓๐ ปีข้างหน้า ซึ่งอาจจะทำลายผลประโยชน์ดังกล่าวในระยะยาว จีนจึงควรต้องเติบโตภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปอีกระยะหนึ่งจนกว่าจะแข็งแกร่งและพร้อมที่จะจัดระเบียบโลกด้านการเมืองและเศรษฐกิจครั้งใหม่

๖. ผลกระทบจากการเติบโตใหญ่ของจีนที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคอาเซียนดูจะเรียบง่าย โดยชักชวนอาเซียนให้ “เติบโตไปด้วยกัน” ขณะเดียวกัน ผู้นำจีนก็ต้องการส่งสัญญาณผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้านว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และประเทศเหล่านั้นต้องตัดสินใจว่าจะเป็นเพื่อนหรือศัตรูกับจีน จีนยังพร้อมที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการหรือบอกผ่านความไม่พอใจที่อาจเกิดขึ้น

๗. จีนกับการเป็นประเทศประชาธิปไตย ในประเด็นนี้ อดีตนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์เห็นว่า จีนคงไม่อาจเป็นประเทศประชาธิปไตยได้ และหากเกิดขึ้น จีนก็จะล่มสลาย ซึ่งหน่วยงานด้านความมั่นคงของจีนก็ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี การปฏิรูปหรือการดำเนินการใด ๆ เพื่อนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่อิสระเสรีจะยังไม่เกิดขึ้น และหากมีความพยายามใด ๆ ก็จะได้รับ การต่อต้านอย่างถึงที่สุด ส่วนประชาชนจีนต้องการจะให้ระบบการเมืองของประเทศเปลี่ยนเป็นรูปแบบใดในอนาคตก็เป็นเรื่องที่ต้องติดตามกันต่อไป

ความเป็นไปได้ที่จะมีระบอบประชาธิปไตยในจีนอาจเกิดขึ้นในระดับหมู่บ้านและเมืองขนาดเล็ก หากย้อนหลังดูประวัติศาสตร์ ๕,๐๐๐ ปีของจีนก็พบว่า ผู้นำล้วนได้รับอำนาจผ่านสิทธิในการเป็นจักรพรรดิ ไม่ใช่จากการเลือกตั้ง จีนจึงยังคงกังวลใจว่าอาจเกิดความวุ่นวายและต้องดำเนินการในเรื่องนี้

ระมัดระวัง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้จึงเป็นกระบวนการในระยะยาว การคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกและมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำ ส่งผลให้ชาวจีนจะได้รับรู้ระบบและวัฒนธรรมอื่น รวมถึงได้เรียนรู้สังคมอื่นผ่านการท่องเที่ยว อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ และแน่นอนว่าระบบปัจจุบันจะได้รับการปรับเปลี่ยนในช่วงอีก ๕๐ ปีข้างหน้า ท่านลี

กวนยูเชื่อว่า ผู้นำจีนจะทดลองใช้ทุกวิธี ยกเว้นระบอบประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงที่เป็นระบบหลายพรรค เพราะมี ๒ เหตุผลสำคัญคือ ความเชื่อที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะต้องผูกขาดทางอำนาจเพื่อเสถียรภาพทางการเมือง และความกลัวลึก ๆ ต่อความไม่มีเสถียรภาพในระบบหลายพรรคและเสรีภาพเต็มรูปแบบที่อาจนำไปสู่การสูญเสียอำนาจของส่วนกลางต่อระดับมณฑล/มหานคร

๘. มุมมองต่อท่านสี จิ้นผิง หากเปรียบเทียบกับผู้นำคนก่อน (ท่านหู จิ่นเทา) ท่านสี จิ้นผิง ผู้นำคนใหม่นับว่าได้ผ่านชีวิตที่ยากลำบากกว่า ท่านต้องฟันฝ่าขวากหนามมากมายกว่าจะก้าวมาสู่จุดนี้ ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับท่าน ท่านเป็นคน “พูดน้อย ต่อยหนัก” น่าประทับใจและไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านการสนทนามากนัก แต่จะมีรอยยิ้มบนใบหน้าเสมอไม่ว่าคู่สนทนาจะพูดเข้าหูหรือไม่ก็ตาม ท่านเป็นคนที่มีจิตใจเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นกว่าท่านหู จิ่นเทาที่ได้ขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นโดยไม่ต้องเผชิญกับประสบการณ์อันขมขื่น ประการสำคัญ ท่านยังไม่ยอมให้ประสบการณ์เชิงลบและความลำบากมาส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจใด ๆ

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

ดร. ไพจิตร วิบูลย์ธนสาร

อัครราชทูต (ฝ่ายการพาณิชย์) ณ กรุงปักกิ่ง

สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ณ กรุงปักกิ่ง

๓๐ มกราคม ๒๕๕๖